

Howard S. Becker

Hvad med Mozart? Hvad med mord?

Denne kommenterende artikel af Howard Becker, der blev præsenteret som forelæsning på Sociologisk Institut, Københavns Universitet i april 2003, omhandler den empiriske sociologiske forskning i afvigelse, og hvordan kunst- og videnskabs-sociologierne nu erstatter filosofisk analyse indenfor områder som etik, æstetik og epistemologi. Beckers artikel tager sit afsæt i en social-konstruktivistisk fortolkningsramme og stempings-teori, der her anvendes i forhold til diskussioner om mord og musik, men som også har bredere implikationer for sociologien.

Tre sociologiske genstandsfelter, som måske forekommer at være minimalt beslægtede med hinanden – afvigelse, kunst og videnskab – rummer en grundlæggende lighed, der på overfladen tager sig ud som en kronisk kamp om definitioner. Undersøgelsen af disse kampe og denne lighed fortæller os noget interessant. Jeg vil begynde med nogle eksempler¹.

Da jeg udgav *Outsiders* i 1963 boede jeg i San Francisco, relativt tæt på University of California, Berkeley, der blandt sine mange andre vedhæng også havde The Center for Study of Law and Society, der dengang var under ledelse af den anerkendte forsker Philip Selznick. På dette center husede Selznick en gruppe forskere inden for "afvigelse", som temaet på det tidspunkt var ved at opnå betegnelse som, selvom han selv nærede alvorlig tvivl om betegnelsen. Som tingene nu engang udviklede sig, blev jeg inviteret til her at tale om den afvigelsessociologiske "stemplingsteori".

Jeg husker begivenheden særdeles tydeligt. I min forelæsning fremlagde jeg de overordnede ideer, der var indeholdt i det første kapitel af *Outsiders* – at afvigelse ikke er en iboende eller "naturlig" egenskab ved en eller andens handlinger, men snarere et resultat af den fælles aktivitet på vegne af aktørens handlinger og omgivelsernes reaktion på disse ved at stemple dem som "afvigende". ("Afvigende" var det generelle udtryk for et spektrum af negative kategorier, som opstod inden for særlige områder: "Kriminel", "sindssyg", "unormal", "perverteret", "uetisk" etc.). En sådan tilgang til afvigelse gik stik imod den udbredte opfattelse af, at disse kategorier var "virkelige"; noget, som mennesker faktisk var, og derfor let kunne defineres som. En kriminel begik kriminelle handlinger, en unormal person gjorde ting, som normale mennesker afstod fra at gøre.

Efter afslutningen på min forelæsning var der afsat den sædvanlige tid til spørgsmål og diskussion. Og jeg husker, at Phil Selznick, der stod i døren bagest i rummet og røg cigar, så drilagtigt på mig og sagde: "Ja, Howie, jeg forstår, hvor du vil hen, og det er meget interessant". Dernæst gik han efter struben, "men, når alt kommer til alt, hvad så med mord? Er mord ikke *virkeligt* afvigende?". Han lænede sig tilbage, overbevist om, at han var fremkommet med en tiltalende pointe. Det mente jeg nu ikke og svarede igen med velkendte modargumenter: At fornuftige mennesker var uenige om, hvilke dræbende handlinger, der var mord, og hvilke, der ikke var det, at disse uenigheder var afhængige af, hvilken type af mennesker, de involverede, den historiske epoke o.s.v. Han mente ikke, at jeg havde besvaret hans spørgsmål. Det mente jeg.

Før jeg analyserer dette eksempel, vil jeg tilføje endnu et. Nogle år senere, da jeg underviste på Northwestern University, indvarslede dekanen for The College of Arts and Sciences en række "Dekanens forelæsninger" og anmodede mig om at tale over temaet fra min nye bog, *Art Worlds*. Til trods for at jeg ikke havde fremført det således i bogen, præsenterede *Art Worlds* noget, der passende kunne betegnes som en kunstens "stemplingsteori" det var en af komponenterne i bogens generelle tilgang til kunst som noget kollektivt, noget mennesker skaber sammen. Stemplingskomponenten vedrørte problemet med at definere kunst som en undersøgelsesgenstand; et problem, der i årtusinder havde gjort æstetikere rådvilde uden udsigt til at nå en løsning. Jeg havde løst problemet lige lovligt flot ved at afstå fra at forsøge at definere kunst, og ved i stedet at være interesseret i at undersøge sådanne hændelser, hvor nogle definerede noget som kunst, og hvor definitionerne blev diskuteret.

Da jeg præsenterede disse tanker i min forelæsning, blev dekanen tydeligvis bestyrtet. Han var klar med det første spørgsmål: "Nå, Howie, det er alt sammen meget interessant, men, når alt kommer til alt, hvad så med Mozart?". Jeg var forberedt på dette spørgsmål med et passende, men dog ikke synderligt imødekommende svar: "Ja, hvad med Mozart?". Dekanen så noget overrasket ud og sagde: "Jamen, var Mozart *virkelig* ikke et musikalsk geni?". Og jeg fremkom med, hvad der forekom mig at være et oplagt svar: "Såfremt man accepterer alle præmisserne ved en bestemt tilgang til kunst, så var Mozart bestemt et geni. Men ikke alle accepterer disse præmisser og er enige i konklusionen". Dekanen følte, på samme måde som Selznick, at han var kommet med et tiltintgørende kritikpunkt, som jeg ikke havde besvaret på behørig vis; jeg mente, at mit svar var helt i orden.

Jeg kan ikke præsentere et eksempel fra videnskabssociologien, der stammer fra min egen forskningserfaring, men eksemplerne er overalt. Den typiske udfordring for videnskabssociologien – modstykket til "Hvad med Mozart?" – er anderledes inden for dette felt. Husk på, at Bruno Latour, når han blev spurgt om, hvorvidt han troede på videnskaben, udtalte: "Jeg tror på videnskaben lige så meget som videnskabsfolkene gør det, hverken mere eller mindre". Dette tilfredsstillende ikke hans udfordrere, da de ved, at videnskabsfolk tidligere har været overbevist om noget, som videnskabsfolk ikke mener i dag. Det, der irriterer dem, er ikke så meget, at sociologen forekommer at benægte videnskabens gyldighed, men at han tildeler den samme gyldighed til vidensformer, som de ikke, eller ikke længere, anerkender. Derfor spørger de sociologen: "Hvad med astrologi? Kalder du det videnskab?". De forsøger at imødegå den implicite eller eksplicite

Howard S. Becker
bor og arbejder i
San Francisco.

E-mail: hsbecker@earthlink.net

Hjemmeside:
<http://home.earthlink.net/~hsbecker/>

opfattelse i en kuhnsk eller latoursk videnskabssociologi af, at videnskab er, hvad videnskabsfolk på et givent tidspunkt er overbevist om. De forsøger med astrologi-eksemplet at indikere, at selv om mange respekterede videnskabsfolk engang accepterede astrologi som en videnskab, så tog disse videnskabsfolk fejl: "Vi ved nu, og astrologi ikke er en *virkelig* videnskab".

I alle tre eksempler har et felt bestående af empirisk forskning (en videnskab) erstattet et felt bestående af filosofisk diskurs. Det, der tidligere var et domæne for filosofisk og logisk ræsonnement, er blevet til et foretagende, hvori videnskabsfolk baserer deres konklusioner på systematiske undersøgelser af den empiriske verden og tager meget mindre for givet, end filosofiske diskussioner sædvanligvis gør. En sådan proces har ofte fundet sted i filosofiens historie. Fysik og andre naturvidenskaber var engang filosofiske anliggender, men disse diskussioner af fysiske og biologiske fænomener har for længst vejet for hærdede empiriske videnskabsfolks resultater og teorier.

Fra slutningen af det 19. århundrede forandrede psykologien sig fra en introspektiv, filosofisk aktivitet, til en empirisk praksis i laboratoriet. Mange klassi-

ske temaer inden for psykologien vedbliver i det mindste indtil videre at være filosofiske diskussionsemner – f.eks. bevidsthedens væsen – men mange andre er blevet fortrængt af empirisk forskning. Og endnu vigtigere er mange af de klassiske spørgsmål blevet reformuleret, til tider meget drastisk, i et nyt sprog med en betydning fra et nyt paradigme. Således forandrer spørgsmålet om “kunst” sig fra en søgen efter universelle principper, hvorved “kunst” kan karakteriseres, til en undersøgelse af den måde, som begrebet anvendes på i kunstverdenens fortsatte aktiviteter. Etik bliver den sociologiske undersøgelse af, hvordan moralske vurderinger fremkommer og håndhæves. Dette betyder ikke, at de klassiske spørgsmål om moral, etik og erkendelse forsvinder. Det gør de skam ikke, og æstetikere, epistemologer og etikere fortsætter med at diskutere dem. Men en stor del af deres territorium er blevet koloniseret af samfundsvidenskabsfolk, der med en anden synsvinkel dækker det samme område.

Et grundlæggende aspekt ved filosofisk diskussion vedrører definitioner og det at definere på en særlig måde. Sådanne diskussioner søger efter de regler, der burde styre definitionen samt søger gyldighed og værdimæssige foreskrifter. De udtryk, som filosofien bestemmer, er værdiladede: “Kunst” er godt, “ikke-kunst” er ikke. “Ægte videnskab” er godt; “dårlig” videnskab eller “pseudo” er ikke. “Lovlydighed” er godt; “kriminalitet” er ikke. Anvendelsen af sådanne bestemmelser har alvorlige konsekvenser: Uanset om du havner i fængsel eller ej, uanset om mennesker tror på dine fund eller gør nar af dem, uanset om du har skabt kunst eller kitsch. Når filosoffer er uenige om disse definitioner, så er mere end blot logisk præcision på spil.

Den filosofiske undersøgelse af etik kan betragtes (hvis jeg må være lidt pro-

vokerende) som en primitiv forløber for det sociologiske studium af afvigelse. Den måde, som mennesker burde opføre sig på, den måde, de burde vurdere deres egen og andres opførsel på, er blevet sociologisk omformuleret til studiet af, hvordan mennesker mener, at andre (og dem selv) burde opføre sig, og lige så vigtigt til studiet af de organisationer, der er opbygget med henblik på at skabe og håndhæve disse vurderinger, samt konsekvenserne af denne organisatoriske aktivitet. Filosoffer skriver stadig om etiske problemer og søger efter forsvarlige argumenter for det ene eller andet etiske system. Store dele af dette område er nu et felt for sociologer, der diskuterer lignende problemstillinger, men formuleret anderledes og med forventning om at blive besvaret på en anderledes facon, vurderet ud fra deres empiriske gyldighed.

På samme måde har æstetik altid været et filosofisk undersøgelsesfelt, til trods for at æstetikstudier tidligere havde en empirisk karakter. De grundlæggende spørgsmål inden for æstetikken har været “Hvad er kunst?” og “Hvad er god kunst?” samt det modsatte “Hvad er ikke kunst?”. Det har været karakteriseret ved at være et negativt foretagende, der var designet til at afholde underlødigt materiale – som nedsættende er blevet betegnet som “kitsch” eller “masekultur” – fra at blive forvekslet med ægte kunst. Kunstsociologien har, i det mindste i visse udgaver, undgået dette spørgsmål. Den ser i stedet på, hvordan betegnelsen “kunst” anvendes i kunstverdenernes organisatoriske liv. Hvem fastlægger denne betegnelse? Hvordan opretholdes disse fastlagte betegnelser, og hvordan reageres der på det? Med hvilke konsekvenser? Dette er standardspørgsmålene i sådanne empiriske undersøgelser.

Epistemologi handler om, hvad vi skal anerkende som “virkelig viden”, og

hvad vi burde afvise som falsk og ikke værd at respektere. Videnskabssociologien omhandler i modsætning hertil ikke, hvad "virkelig" viden er. Den omfatter snarere, hvilke typer af organiseret aktivitet, der producerer de resultater, videnskabsfolk værdsætter som videnskabelige. Et godt eksempel er Latours undersøgelse af den måde, hvorpå franske jordbundsforskere, der studerede savannejungleens yderområde i Brasilien, foretog springet fra iagttageligt faktum til abstrakt ide. Dette klassiske epistemologiske problem er svært at løse, hvis man fremsætter det på følgende måde – hvordan kommer man fra A herovre, til B, der er ufatteligt langt derovre? Latour viser, at dette gøres ved at tage meget små skridt, hvor alle er klart fornuftige og acceptable: Fra et afgrænset stykke land, til en stikprøve gravet op af jorden, til en kasse fuld af sådanne stikprover, til et diagram, der er funderet på indholdet af denne kasse, og slutteligt til en tidsskriftsartikel. Hvert skridt giver mening for det videnskabelige fællesskab, som resultaterne præsenteres for, og det epistemologiske mysterium er hermed løst.

Ofte eksisterer disse to måder at gøre tingene på – æstetik og kunstsociologi, etik og afvigelsesstudier, epistemologi og videnskabssociologi – bare side om side, passende sig selv, henvendt til sin egen disciplins publikum. Men til tider kæmper de mod hinanden, og sommetider skaber de konflikt inden for en af disciplinens hjemsteder.

Konflikt mellem grupper: Min konflikt med dekanen om Mozart eksemplificerer dette. Han var æstetiker og kunne se, at jeg begik kætteri ved at foreslå, at kunst og genialitet og alle de andre begreber, der er så centrale for en æstetikers tilgang, var sociale konventioner. Han ville have mig til at indrømme, at det, mennesker som ham selv var interesserede i – kunst og genialitet og alt det der – var

virkeligt, og ikke blot resultatet af en overensstemmelse mellem de involverede parter. Eftersom sådanne overensstemmelser kan forandres, ville det betyde, at disse hellige ting ikke var "virkelige". For en sociolog er intet naturligtvis mere "virkeligt" end det, mennesker betragter som værende konsensus; det, vi betegner som værende "situationsdefinitioner".

Hvorfor skulle en æstetiker bekymre sig om et kætteri begået af en sociolog? Jeg tror, at han ønskede en anerkendelse af disse begrebers ultimative virkelighed. Han ønskede, at jeg og helst alle samfundsforskere skulle indrømme, at visse træk ved kunstgenstande ikke er relative eller spørgsmål om synspunkter og konsensus, men snarere er iboende kvaliteter ved disse genstande, og at disse iboende træk er blevet verificeret som sådan af de sociale videnskaber.

Såfremt samfundsvidenskabsfolk blev enige om dette, så ville deres forskningsområde nødvendigvis skulle forandres. Vi ville, hvis vi var enige heri, give os i kast med at besvare spørgsmål som "Hvad er de omstændigheder, hvorunder god kunst skabes?", og forudsætte adjektivet "god", som det generelt eller almindeligvis anvendes, som en på forhånd given faktor i forskningen. Vi ville ikke være synderligt interesserede i det fluktuerende renommé, som tilfalder værker eller deres ophavsmænd, hvilket er en af grundene til samfundsvidenskabens relativisme vis-a-vis kunsten. Den kendsgerning, at man engang havde mindre tilovers for Shakespeare, end man har i dag, ville ikke have nogen egentlig interesse, og ville blive afskrevet som et udtryk for tidligere generationers blindhed, fordomme eller ignorans.

I sådanne tilfælde er det, som dekanen – og andre mennesker ligesom ham – appellerer til, den fællesmængde af vurderinger, der deles af oplyste kunstelskere og kunstkritikere. Eller hvad min far,

som hengivent troede på den slags ideer, kaldte "tidens visdom". Min insisteren på, at renomméer fluktuerer, at kvaliteterne ved et kunstværk opstår fra samhandlingen mellem en konstant foranderlig genstand og en mangfoldighed af konstant foranderlige bedømmere, forekommer som en bevidst ignorering af al visdom og viden og som noget perverst og provokerende. Det samme sker i forbindelse med diskussioner om betydningen af moralsk ladede begreber som kriminalitet og afvigelse samt om videnskabens grundlag. I studiet af afvigelse skaber den professionelle gruppe, inden for dette område – politiet, advokater, politikere, psykiatere – de commonsense-forståelser, som en sociologisk undersøgelse gør til genstand for forskning. Da min kollega spurgte mig "Hvad med mord?", gengav han den almindeligt accepterede forståelse af, at mord *er* anderledes og fordrer en forklaring, der er forskellig fra "mindre alvorlige" handlinger, der definatorisk måske er mindre entydige. Han ønskede, at jeg skulle anerkende denne forskel.

Hvad angår videnskaben, kan videnskabsfolk (hvoraf mange selv er akademikere) ikke forstå, hvorfor deres kolleger i undersøgelser af virkeligheden afviser at anerkende den fremragende kvalitet ved den viden, som de frembringer. De er i særdeleshed rasende over, hvad de (ukorrekt) antager at være en implikation af videnskabssociologien, som jeg omtalte tidligere: At videnskab ikke er mere eller andet end et spørgsmål om konsensus blandt mennesker, som om alt, hvad mennesker bliver enige om, ville være videnskab. De ønsker, at vi skal sige, at vores egen videnskab, sociologien, stadfæster de påstande, som fremkommer fra andre videnskaber.

Konflikt inden for gruppen: Jeg har indtil videre præsenteret det som om, at disse holdninger og tilgange blot var fordelt

langs linier for de forskellige discipliner, men det er de naturligvis ikke. Kunst og humaniora er fyldt med mennesker, som er mindst lige så relativistiske som de mest dedikerede socialkonstruktionister. Det er ofte med god grund, at disse akademikere er personligt bekendte med renomméets op- og nedture – det er det, de studerer – og de kender til, hvor let ens renommé kan forandre sig samt til det spinkle grundlag, disse forandringer hviler på. Deres egen evidensgennemgang har ledt dem til en sociologisk konklusion. Man kan sige, at de er sociologer uden at være klar over det. Det er i sådanne menneskers arbejde, at jeg finder inspiration samt brugbare metoder og resultater.

På den anden side accepterer nogle sociologer, at iboende træk ved begivenheder, genstande og aktiviteter findes; træk, der overlever alle variationer i den sociale kontekst, og som kun kan fortolkes og forstås i lyset af besiddelsen af disse uforanderlige træk. De er enige i, at visse kunstgenstande *er* geniernes værk, at en del af videnskaben *er* den ægte vare, mens andre aktiviteter er falsk videnskab, samt at visse aktiviteter virkelig *er* afvigende.

Jeg erindrer ikke alt det, jeg sagde til Philip Selznick ved den lejlighed, som jeg beskrev tidligere, men dette er, hvad jeg ville sige nu og har sagt ved lignende anledninger siden da. Jeg er overbevist om, at jeg mindede ham om, at mennesker ikke er enige om hvilke handlinger, der konstituerer et mord, at mord under visse omstændigheder er nødværgedrab, mens det under andre omstændigheder ikke er det, at mord (eller noget, der ville svært at adskille herfra) til mange tider og på mange steder faktisk har været den eneste tilgængelige måde at afgøre stridigheder på o.s.v. Dette tilfredsstillende ham ikke, og det vil ikke stille nogen tilfreds, der mener, at mord i selve sin natur er afvigende.

En sådan tilsyneladende vægelsindet-
hed ville ej heller have tilfredsstillet de
mennesker, der ved senere lejligheder
spurgte mig om, hvorfor jeg ikke var vil-
lig til at sige, at kapitalisme, patriarki el-
ler homofobi er "virkeligt afvigende",
som så mange mennesker er villige til at
hævde, at de vitterligt er.

Så jeg ville slutteligt have sagt, at jeg,
eftersom jeg deler mange af deres hold-
ninger, var mere end klar til at sige, at
disse ting er onde, afskyelige eller næ-
sten et hvilket som helst andet stødende
ord, som de ønsker at anvende. Og jeg
ville have spurgt, hvorfor det ikke var til-
strækkeligt. Fordi det ville det ikke have
været. Endnu mindre ville det have væ-
ret tilstrækkeligt for mig at sige til deka-
nen, at jeg, da jeg selv er musiker, delte
hans mening om Mozart. Og at jeg mente
det samme om Dizzy Gillespie og Stan
Getz og en masse andre jazzmusikere
(fordi jeg var og stadig selv er jazzmusi-
ker) – meninger, som jeg tvivler på, at han
ville have delt med mig. På samme måde
som min enighed (fordi jeg, når alt kom-
mer til alt, også er praktiserende forsker)
med alle dem, der mener, at astrologi ikke
er en videnskab, ikke ville have stillet kri-
tikere tilfredse, da de ikke ville have ac-
cepteret min tilføjelse om, at det kun var
sandt i det omfang, at andre delte min
afgrænsede definition af, hvad der ud-
gør videnskab.

Hvorfor ville sådanne svar ikke have
været acceptable? Det, jeg nu vil omtale,
har en meget generel betydning for man-
ge samfundsvidenskabelige problemer.
Disse svar ville ikke være brugbare, fordi
det, som disse mennesker efterspørger,
ikke blot er en enighed med deres vurde-
ringer, som jeg ofte er villig nok til at ud-
vise, men en deklaration om, at dette ikke
er et spørgsmål om personlige meninger
men om videnskabelige resultater; resul-
tater, der bærer prædikatet på sikker vi-
den. Ikke at dekanen og jeg er enige om,

at Mozart er fantastisk, men at der fin-
des objektive, uigendrivelige beviser for,
at han er det. Ikke at vi er enige om, at
mord er frygteligt, men at det frygtelige
ved det udgør et videnskabeligt resultat
og ikke en fælles følelse.

Hvorfor vil nogen insistere på dette?
Fordi videnskaben og den bekræftede vi-
den, som den menes at frembringe, er det
eneste grundlag, hvorpå nogen kan vin-
de en diskussion. Såfremt jeg hævder, at
min opfattelse angående hvert af disse
områder er korrekt, lad os sige fordi det,
at man ikke skal begå mord, er blevet
åbenbaret for mig som en religiøs sand-
hed, så vil mange af mine forskningskol-
leger, der ikke accepterer religiøse åben-
baringer som en kilde til viden, være ueni-
ge i min konklusion. Og jeg har intet mere
overbevisende at sige til dem. Såfremt jeg
fremfører, at mine instinkter fortæller mig,
at Stan Getz er en bedre saxofonist end
Kenny Gever nogensinde vil blive, så
overbeviser det blot mennesker, der alle-
rede på forhånd er enige med mig. Disse
og lignende spidsfindigheder tilfører ikke
den sikkerhed og overbevisende kraft,
som kun videnskaben kan bibringe.

Hvorfor vil jeg ikke anerkende disse
vurderinger, som jeg accepterer i mit eget
liv som borger, pianist og praktiserende
sociolog? Fordi jeg, såfremt jeg gjorde det,
ville hengive mig til et forskningspro-
gram, der var dømt til at mislykkes. Et
vigtigt skridt i forskning er etableringen
af klasser af fænomener, ud fra hvilke
man kan generalisere. Hvis medlem-
merne af en klasse ikke er ens på de må-
der, som er relevante for det, man ønsker
at generalisere ud fra, så vil man ikke
kunne foretage nogle interessante gene-
raliseringer. Men det er den fejl, man be-
går, når man skaber en klasse, der er de-
fineret ud fra, hvordan andre mennesker
(dommere, politiet, psykiatere) reagerer.
Det er det, man gør, når man antager, at
straffen for en forbrydelse er et udtryk

for den dømte persons indre natur i stedet for at være et udtryk for noget, der drejer sig om straffesystemet. De dømte personer kunne have andet tilfælles udover at være dømte, men det er ikke sikkert. Eller det er snarere kun sikkert, hvis straffesystemet på ufejlbarlig vis udvælger mennesker, der har noget andet tilfælles så som at have begået en bestemt handling.

Dette er den gode samfundsvidenskabs klassiske problem. Vi kan ikke skabe homogene klasser for handlinger, for hvilke vi måske kunne være i stand til at opdage sandsynlige kausale processer, hvis vi forlader os på de konventionelle definitioner, der er tilgængelige i de områder, vi undersøger. Disse definitioner er blevet skabt med andre formål for øje end samfundsvidenskabelige, og de afspejler en skare af kompromiser og formålstjenlige hensyntagender, der kun kan for-

hindre os i vores bestræbelser på at udøve samfundsvidenskab.

Men vi vil, når vi vælger at ignorere "common sense", "konventionel indsigt" eller "tidens visdom", med sikkerhed komme til at stå i opposition til de mennesker, der betragter disse definitioner som selvindlysende. Dette er vores dilemma, og der er ingen lette løsninger på det.

Oversat af Michael Hviid Jacobsen

Noter

1. Visse læsere vil bemærke, at dette essay berører nogle af de samme temaer som Natalie Heinrichs bog *Ce que l'art fait à la sociologie* (1998, Paris: Minuit). Det er min opfattelse, at hun kommer frem til en nogenlunde lignende position ved at følge et mere filosofisk analytisk spor.